

IRODALMI ÉLET

A Nemzeti Múzeum útja Széchenyi Ferenctől a nagy átszervezésig

Néhány nap előtt kerültek a nyilvánosság elé azok az intézkedések és kinevezések, amelyek az egész magyar múzeumi életet új alapra vannak hivatva helyezni. A nagyközönség teljesen tájékozatlan ebben a kérdésben és nem lát tisztán: milyen szervezeti változások történtek és azoknak a múzeumi életben milyen fontos következményei lesznek.

Hogy erre a kérdés-komplexumra teljes világosságot derítsünk, megkértük gróf Zichy István egyetemi magántanárt, az újonnan szervezett *Történelmi Múzeum* főigazgatóját: mondja el a *Magyar Hírlap* olvasóinak azokat az előzményeket, amelyek a mostani múzeumi átszervezést előidézték és azokat a változtatásokat, amelyek a reformok nyomában járnak.

A csodakamrák kora

Gróf Zichy István — amint ismeretes — a Nemzeti Múzeum, illetőleg az átszervezett *Történelmi Múzeum* élére kerül és hogy ennek az átszervezésnek jelentőségét megértjük, az új főigazgató elsősorban a Múzeum kialakulásának és fejlődésének eddigi útját vizsgálta:

— A régi Nemzeti Múzeum Széchenyi Ferenc adománya következtében eredetileg a könyvtárból alakult. Ez a könyvtár képezte a későbbi múzeum magvát, amelyhez azután különböző adományok és vásárlások révén az új beszerzések egész sora csatlakozott. Nem szabad elfelejtenünk: a XIX. század közepén nem voltak még pontosan kirajzolt határvonalak az egyes múzeumi ágak között és abban az időben legtöbb helyen bizonyos „*Kunst und Wunderkammer*” jellegű tulajdonítottak a múzeumoknak. Ez annyit jelentett, hogy ami érdekes anyag adódott bármilyen területen, azt összeszedték és a múzeum anyagához csatolták; tekintet nélkül arra, hogy beleillett-e abba az irányba, amely a múzeum gyűjtésének célját megszabta. Csak lassanként fejlődtek aztán odáig a dolgok, hogy kialakultak a különböző osztályok körvonalai.

— A századforduló körül már világosan elhatárolódott a Magyar Nemzeti Múzeum különböző osztályainak működési tere. Ott volt elsősorban a *könyvtár*, azután a *régiség-tár*, amely néhány év előtt kettéoszlott, hogy mint a szó szoros értelmében vett régiség-tár, az őskori és népvándorlási gyűjteményeket foglalja össze, mint történelmi tár pedig a történelmi gyűjteményeket. A Nemzeti Múzeum további osztályai voltak a *képtár*, a *néprajzi tár* és a *természettudományok* három tára, amely külön csoportosította az állattan, növénytan és ásványtan keretébe tartozó anyagot. Amikor azután előtérbe jutott az iparművészet, mint a múzeum önálló ágazata, megalkult az iparművészeti rész, amely csakhamar egészen külön *Iparművészeti Múzeummá* fejlődött. A régebben fennálló *Eszterházy-képtár* pedig egyesítették a Nemzeti Múzeum képtári anyagával és ennek az egyesítésnek eredményeként jött létre a *Szépművészeti Múzeum*.

A régi Nemzeti Múzeum a múlté...

— A helyzet tehát az volt, hogy a régi Nemzeti Múzeum a tudományágaknak szinte minden csoportját magába foglalta és csak később fejlődtek odáig az események, hogy anyagának egy részét a *Szépművészeti Múzeum*, másrészt pedig az *Iparművészeti Múzeum* keretébe illesszék. A tudományok területének folytonos szélesedésével nyilvánvaló volt, hogy ez az állapot sokáig nem tartható fenn. Hiszen ennek az együttes muzeális feladatoknak két alapvető hibája volt. Az egyik az, hogy a múzeum épületének befogadóképessége eleve kizárta az egyre szélesebb anyag megfelelő elrendezését és megőrzését. Így azután a múzeum épületébe elhelyezett osztályok nem jutottak megfelelő helyhez, vagy pedig kiszorultak az épületből egész osztályok. Így volt kénytelen a múzeum a növénytar anyagának elhelyezésére igénybe venni az *Akadémia* épületét, az állattári céljaira pedig a Baross-utca 13. sz. alatti házat vásárolták meg ezéltől pár évvel, amely azonban a célnak annyira nem megfelelő, hogy az állattári anyag egy részét még mindig a múzeum épületében kénytelenek

örizni. Ez volt az egyik baj. A másik pedig az, hogy teljes lehetetlenség volt a *Nemzeti Múzeum* élére olyan polihisztor állítani, aki egyformán ért a természettudományokhoz, a régészethez, az újabkori történelemhez és a bibliográfiához. Teljességgel lehetetlen, hogy egyetlen ember ennyi irányú tudományos felkészültséggel rendelkezék.

— Mindezek az elgondolások indították Hóman Bálint közoktatásügyi minisztert arra, hogy a Nemzeti Múzeumot eddigi alakjában megszüntesse. Mától fogva tehát ez a régi *Nemzeti Múzeum a múlté*, és ha a jövőben ezzel a fogalommal találkozunk, akkor mindenképp el kell választanunk egymástól ezt a megjelölést, mint a régi épület elnevezését a mostani rendelkezések alapján életre hívott *intézmény* gyűjtőfogalmától. Az új *Nemzeti Múzeum* ennek következtében magában foglal minden állami múzeumot, amelyek a gyűjtőfogalmon belül három különállóan vezetett részre oszlanak: a Magyar Történelmi Múzeumra, a Természettudományi Múzeumra és a könyvtárra. Az elgondolások alapját a szükségszerűség adta, hogy amint a magyarság szellemi multjáról egységes kép alakul a könyvtár és a Szépművészeti Múzeum anyaga révén, azonképpen meg kell végre teremteni azt a keretet, amely a magyarság *materiális* kulturális multjáról ad egységes képet. Igaz, hogy a magyar mult emlékekben aránylag szegény.

A rengeteg pusztulás és pusztítás, amely az országon az évszázadok folyamán végigvonult, tömördek értéket nyom nélkül kiirtott. De annál inkább igyekeznünk kell, hogy a magyar kultúrtörténelem meglévő és eddig széjjel szórt anyagát egyhelyen összpontosítsuk. Ezzel egyidejűleg az a szükségesség is felmerült, hogy az egyes múzeumi osztályok hatáskörét pontosan tisztázzák és szabályozni kell. Ezek a hatáskörök bizony eddig meglehetősen elmosódottak voltak és megtörtént, hogy egy és ugyanazt a gyűjtést két intézmény is végezte, ami felesleges anyagi áldozatokat és erőparazlást jelentett. Pontosán kijelöljük tehát a jövőre nézve a hatásköröket, ami pedig a multat illeti; végig megyünk az egyes gyűjteményeken és mindent átvizsgálunk abból a szempontból: mi való az egyik gyűjteménybe és mi a másikba. Fontos ez az átcsoportosítás egyrészt a tudományos

munka precizitása szempontjából, másrészt pedig azért, hogy a közönség végre világosan, tisztán tudja: ha valamit keres, azt hol találja meg.

Helyiségek kellenek...

— Most ezután elérkeztem a legfájdalmasabb pontig. Ez az elgondolás igen szép és feltétlenül szükséges is. De ahhoz, hogy igazán ez százszázalékig megvalósulhasson, mind a három gyűjteménynek, a könyvtárnak, a Természettudományi, valamint Történelmi múzeumnak megfelelő helyiséghez kell jutnia. E pillanathban azonban az a helyzet, hogy ez a megfelelő helyiség tulajdonképpen csak az egyik osztálynak áll a rendelkezésére. Hosszas tanulmányozás és megbeszélés tárgyát kell, hogy képezze majd: miként lehetséges az eddig rendelkezésünkre álló épületek felhasználásával és az esetleg hozzászerkeszthető helyiségek bevonásával ezt az elhelyezési kérdést közmegegyezésre megoldani. Ez nagyon fontos, mert megfelelő hely nélkül hiábavaló a legszebb elgondolás is.

Ezután arra vonatkozólag intéztünk kérdést az új főigazgatóhoz, hogy saját múzeumában milyen reformterveket szándékozik a közeljövőben megvalósítani:

— Erre e pillanatban igazán nem tudnék válaszolni. Hiszen alig egy-két napja, hogy intenzívebben belekapcsolódtam a múzeum ügyeibe. De annyit már most is mondhatok, hogy legelső teendőnek a kézi könyvtárak hiányainak pótlását tartom. Elképesztő, hogy a háború és az azt követő évek nehéz viszonyai folytán — különösen külföldi folyóiratokban — milyen szörnyű hiányosságok vannak. Ezeket inkább ma, mint holnap ki kell küszöbölnünk, mert a tudományos szemlézet enélkül képtelen lépést tartani a külföldi tudományosság haladásával. Tudom, hogy ehhez is pénz kell, sok pénz. De bízom abban, hogy ezt meg tudjuk szerezni. Amint bízom abban is, hogy a közönség legszélesebb rétegeinek jóindulatát és érdeklődését sikerülni fog felkelteni a múzeum ügyei iránt. Ebben a tekintetben feltétlenül számítok a magyar sajtó hathatós közreműködésére. És nemcsak bízom benne, hanem érzem is, hogy a most következő korszak a múzeumok életében és ezen keresztül a magyar tudományosság számára is új korszakot fog megnyitni.

Ezzel az optimista kijelentéssel fejezte be nyilatkozatát a Történelmi Múzeum új főigazgatója.

Kemény Istvá

Egy nagy angol ujságíró, aki bírói talárt viselt 57 éven át

Az angol sajtófejedelmeknek, az elhunyt és a még élő sajtófejedelmeknek életrajzaiból már egész kis könyvtár telik ki. Hiszen ezek a sajtófejedelmek nagy és súlyos hatalmak, egyrészt a politika területén, másrészt a gazdasági életben. A *Rothermere*-lapok nyeresége tavaly, az idők változása ellenére 20 millió pengő körül mozgott...

Ilyen értelemben nem volt sajtófejedelem az öreg *Scott*, aki nemrég halt meg, miután 57 éven át állott a *Manchester Guardian* szerkesztőségének élén. Üzletileg csak kevéssé fejlődött az ötvenhét év alatt a *Manchester Guardian*, viszont változatlanul megtartotta, sőt még szélesítette erkölcsi pozícióját és erkölcsi befolyását. Olyan időkben, amikor

minden irányban, minden területen, devalválódtak az értékek.

„Egy lapot soha nem szabad üzleti vállalatnak tekinteni és nem szabad üzleti szempontok szerint irányítani. Sőt az ujságírás nem érdekelné engem akkor sem, ha nem tekinteném másnak, mint hírszolgálati tevékenységnek, az események többé-kevésbé tájékozott kommentálásával”: írta egyszer pályájának elején egyszer pályájának végén *Scott*. Számára egy nagy lap szerkesztése a legmagasabb bírói hivatalt jelentette. Mindig magán érezte a bírói talárt, ha döntenie kellett lapjának valamilyen állásfoglalásáról. Minden részlet teljes és hiteles ismeretével, minden körülmény és szempont mérlege-

Íróasztal

A MAGYAR KÖNYVNAPO utóregzései még mindig nem ültek el: a kritikusok ugyancsak sok kivételt találtak az idei rendezésben. Anélkül, hogy ebben a sokirányú vitában állást akarnánk foglalni, meg kell állapítanunk, hogy egy szempontból a könyvnap óta kétségtelen a visszaesés: az utóbbi hetek folyamán mintha teljesen megszűnt volna a magyar könyvkiadás. Igaz, hogy nyáron csend szokott honolni az irodalmi életben, ez a kriptai csend azonban mégis csak szokatlan. Mintha a könyvkiadók is éreznék, hogy a könyvnap alkalmával túlságos ostromnak volt kitéve a magyar vásárló közönség...

FALLADA ÚJ NAGY REGÉNYE az egyetlen komoly irodalmi esemény. Aki egyszer *rakoszon* élt: ez a regény magyar kiadásának címe és Tamás István gondoskodik arról, hogy a fordítás az eredeti minden szépségét és érdekességét visszatükrözze. Fallada regényéről annak idején részletesen beszámolt a *Magyar Hírlap* és most csak ismételteljük, akkori megállapításunkat, amely szerint ez a regény az utolsó év német könyvtermésének legfigyelemreméltóbb produktuma.

NÉHÁNY ESZTENDŐVEI EZELŐTT nagy riportok jelentek meg a külföldi lapokban és azok nyomán egy-két magyar ujságban *Gabriel Bernard* francia íróról, akire a cikkírók egyértelműen Franciaország legdivatosabb, legnépszerűbb írójának kereszteltek el. *Gabriel Bernard* munkásságáról keveset tudott az európai olvasóközönség, ami tulajdonképpen nem is csoda: hiszen irodalmi alkotásai nem igen tartoztak a klasszikus értékű művek közé. Annyi azonban bizonyos, hogy hallatlanul termékeny író volt és az öreg *Dumas* megszégyenítő stílusban, fantasztikusan gyors

egymásutánban dobta piacra kalandorregényeinek egész sorát. Kábítóan szövevényes históriák ezek, felépítve az olvasó lehető teljes megszállására és bár valamennyi megnyugtató happy-end-del végződik, az izgalmas és legeslegutolsó oldalig a legmagasabb fokot tudja tartani. Néhány nappal ezelőtt azután a híres — vagy hírhedt — rémregényíró olyan kaland középpontjába került, amely komikusnak lenne nevezhető, ha nem végződött volna olyan tragikusan. *Gabriel Bernard* az esti órákban a Montmartre egyik szűk utcáján hazafelé tartott, amikor az egyik saroknál toprongyos külsejű alak toppant elébe, valamilyen revolver-félet szegezve melléke. *Bernard* hallatlanul megijedt, amikor az életben összetalálkozott a jelenettel, amelyet regényeiben legalább százszor részletesen leírt már és még csak annyi ereje sem volt, hogy segítségért kiáltson: szívéhez kapott és egyetlen szó nélkül elterült az úttesten. Szívszélhűdés kapott és egy óra múlva — a gyorsan előkerült mentők nagy igyekezete ellenére — meghalt. Csak akkor derült ki, hogy halálát rossz tréfa okozta: aznap délután fogadott vele egyik festő barátja, hogy a gyakorlatban mennyire járatlan a regénydrámák fordulatait terén; ez a festő húzta fel áruhát és — kulcscomót szegezett az író melléke... Furcsa eset, az kétségtelen; a francia kispolgárság egy bizonyos rétege pedig mátol fogva nélkülözni lesz kénytelen „legdivatosabb írójának” további alkotásait.

HA MÁR A KALANDORREGÉNYEKNEK TARTUNK, érdemes megemlíteni, hogy a napokban kiosztották Párizsban az év legjobb kalandorregényére kitűzött díjat. A díjnyertes *Jean Brommart*-nak hívják, negyvenéves ember, aki eredetileg közgazdasági tanulmányokat folytatott, majd banktisztviselő lett, hogy azután teljesen az irodalomnak szentelje magát. A *kinai-asztal* a díjnyertes regény címe, amely egyébként az írónak nem első munkája; A *kisérlet* címmel az egyik francia színpadon éppen most kerül színre egyik, regényből átdolgozott színdarabja.

IGEN ÉRTEKES KÖNYVTRITKASÁGOKAT találtak a charkovi központi könyvtár egyik elrejtett helyiségében. Különböző régi bútorokat őriztek ebben a szobában és most, hogy az épületet restaurálják, kiderült, hogy a bútorok mögött egész sor régi könyv hever gondosan becsomagolva. Így előkerültek *Machiavelli* összegyűjtött művei 1550-ből, *Petrarca* műveinek 1538-as gyűjteménye és *Aristoteles* írásainak görög- és latin nyelvű díszkiadása 1590-ből. Ugyanaz a jelentés arról is beszámol, hogy rövidesen a nyilvánosság elé kerülnek *Puskin*-nak nemrég megtalált ismeretlen kéziratai, közöttük egy negyvennyolc oldalból álló füzet, amelyet *Puskin* 1820-ban kártyán eljásztott. A kézirat azóta kézzel kézzel vándorolt és nemrég — amint ismeretes — Belgrádban került elő.

ÖT ÉVSZÁZAD IRODALMA: ezt a címet viseli a párizsi pedagógiai múzeum most megnyitott kiállítása. Az egész kiállítás tulajdonképpen nem más, mint az utolsó ötszáz év folyamán élt francia írók képeinek gyűjteménye. A múzeum néhány helyiségében azután a képekhez csatlakozó könyvanyag van felhalmozva: a szóban lévő írók munkái páratlan teljességben sorakoznak itt egymás mellé és ilyenformán a kiállítás irodalomtörténeti és bibliografiai jelentősége egyaránt rendkívüli.

A MOSZKVAI KREML átépítési munkálatai közben ugyancsak igen érdekes és értékes ritkaságok bukkantak elő: egy páncélszekrényt találtak, tele Napoleon fontos titkos leveleivel. Napoleon Moszkvába való bevonulása alkalmával adta át ezeket az írásokat adjutánsának, aki a páncélszekrényben elhelyezte azokat. Amikor azután a francia hadsereg visszavonult, ezekről a dokumentumokról megfeledkeztek. A levelek nagy részét Napoleon sajátkezűleg írta: ezeken kívül igen nagy feltűnést fognak kelteni az előkerült hadtervek, amelyek nyilvánvalóvá teszik, hogy Napoleonnak a legkisebb részletkéig kidolgozott stratégiai tervei voltak Oroszország belsejének megszállására.